

Factsheet De Meldcode bij (vermoedens van) eengerelateerd geweld

kennis en aanpak van
sociale vraagstukken

Inhoud

1. Werken volgens de meldcode bij (vermoedens van) eengerelateerd geweld	4
1.1. Stappen van de meldcode bij (vermoedens van) eengerelateerd geweld	4
2. Wat moet een professional weten en kunnen om volgens deze stappen te kunnen handelen?	7
2.1. Wat is eengerelateerd geweld?	7
2.2. Risicofactoren	8
2.3. Onderscheid met huiselijk geweld	9
2.4. Vuistregels voor het bespreekbaar maken van vermoedens met (potentiële) slachtoffer	11
2.5. Handreikingen	11
2.6. Websites, tools en signalenlijsten	12
2.7. Aanpak in Nederland	12
2.8. Informatie over dossiervorming	13
Bijlage - Handelen bij (vermoedens van) meisjesbesnijdenis	14

Colofon

Auteurs: Hilde Bakker en Oka Storms

Dit factsheet is ontwikkeld in opdracht van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en in samenwerking met Stichting LTAK.

Juni 2014

Met dank aan:

Ina van Beek, Movisie

Nathalie Sie, LTAK

Lydia Janssen, juridisch adviseur

Sylvia Stek, Aandachtsfunctionaris EG, AMK Gouda

Susan Kessels, BJZ Limburg

Bayram Varli, Expertise Centrum Samenleving

Sam van Looyengood, manager Fier Fryslân

Wilfried Janmaat, coördinator LEC EGG

Garip Ozcan, projectleider Stichting MOOI

Tosca Hummeling, Projectleider

GGD GHOR Nederland

De meldcode bij (vermoedens van) eengerelateerd geweld

Sinds 1 juli 2013 is de wet Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling van kracht. Vormen van eengerelateerd geweld vallen onder de meldcode. Professionals uit de sectoren gezondheidszorg, onderwijs, kinderopvang, maatschappelijke ondersteuning, jeugdzorg en justitie hebben de taak om deze vormen van geweld te signaleren en met behulp van het stappenplan een weloverwogen beslissing te nemen hoe te handelen.

Dit factsheet is opgesteld omdat er specifieke aandachtspunten gelden als er sprake is van (een vermoeden van) eengerelateerd geweld. Zo dient men in deze zaken *altijd* een deskundige te raadplegen, omdat het collectieve karakter van deze vorm van geweld specifieke expertise vraagt. En indien er een acuut veiligheidsrisico is, wordt een aantal stappen versneld uitgevoerd. In dit factsheet geven wij professionals uit de sectoren die onder de meldcode vallen handvatten hoe te signaleren en te handelen bij (vermoedens van) eengerelateerd geweld volgens de meldcode.

'Eengerelateerd geweld omvat elke vorm van geestelijk of lichamelijk geweld, gepleegd vanuit een collectieve mentaliteit in reactie op een (dreiging van) schending van de eer van een man of een vrouw en daarmee van zijn of haar familie, waarvan de buitenwereld op de hoogte is of dreigt te raken' (Werkdefinitie ministerie van Justitie, Beke 2005).

Eengerelateerd geweld is de overkoepelende term voor alle vormen van dwang, psychisch en fysiek geweld ter bescherming en herstel van de familie-eer tegen de (vermeende) 'eerschender'. Er is een diversiteit aan vormen van eengerelateerd geweld en gradaties van ernst. Denk hierbij aan eermoord, trotsmoord, (gedwongen) zelfmoord, verstoting, seksueel misbruik, genezingsrituelen en bezweringen. Ook huwelijksdwang en achterlating kunnen hieronder vallen, maar zijn niet altijd een gevolg van een eerkwestie, want hebben soms bijvoorbeeld een financiële of verblijfsrechtelijke reden. Echter, als een jongere een dergelijk huwelijk weigert, kan dit alsnog een eerkwestie worden vanwege de geschonden afspraken en uitlopen in eengerelateerd geweld. Ook vormen van huwelijkse gevangenschap vallen onder eengerelateerd geweld. Het komt voor dat de medewerking van een echtgenoot nodig is om een formeel of informeel, religieus huwelijk te beëindigen. Als de echtgenoot deze medewerking weigert, is sprake van huwelijkse gevangenschap.

Vrouwelijke genitale verminking (vgv) of meisjesbesnijdenis is een specifieke vorm van eengerelateerd geweld. De invulling van de stappen van de Meldcode wijken enigszins af van de stappen die wij in dit factsheet beschrijven bij (vermoedens van) eengerelateerd geweld.

→ Zie [bijlage 1](#) voor informatie over VGV en de invulling van de stappen.

Werken volgens de meldcode bij (vermoedens van) eerge relateerd geweld

De wet meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling is sinds 1 juli 2013 van kracht: organisaties in de sectoren (geestelijke) gezondheidszorg, onderwijs, kinderopvang, maatschappelijke ondersteuning, jeugdzorg en justitie én zelfstandige beroepsbeoefenaren die onder de Wet BIG vallen, zijn verplicht om een meldcode te hanteren. Dit heeft tot doel beroepskrachten te ondersteunen in de omgang met signaleren van huiselijk geweld en kindermishandeling. Onderdeel van een meldcode is een stappenplan dat beroepskrachten stap voor stap door het proces leidt vanaf het moment van signaleren tot aan het moment dat van beslissen over het al dan niet t doen van een melding.

Ofschoon de stappen van de meldcode ook van toepassing zijn op vermoedens van eerge relateerd geweld, krijgen de stappen wel een eigen inkleuring vanwege het specifieke karakter van dit type geweld. Zo is openheid richting de cliënt en ouders (bij minderjarigen) 'normaal' gesproken een belangrijke grondhouding, maar kan precies deze openheid bij eerge relateerd geweld gevaar opleveren voor de cliënt.

Daarom volgt hieronder een specifieke inkleuring van de stappen van de meldcode bij vermoedens van eerge relateerd geweld.

1.1. Stappen van de meldcode bij (vermoedens van) eerge relateerd geweld

→ Bij vermoedens van (dreigende of mogelijk uitgevoerde) meisjesbesnijdenis: zie bijlage 1.

Stap 1 – In kaart brengen van signalen

U brengt de signalen zo feitelijk mogelijk in kaart. U legt de signalen vast, evenals (de uitkomsten van) de gesprekken die u over de signalen voert, de stappen die u zet en de besluiten die u neemt. Ook de gegevens die de signalen weerspreken, worden vastgelegd. Er kan ook iets anders aan de hand zijn. Het kan om huiselijk geweld gaan, zonder een kwestie rond (familie-)jeer.

→ Zie deze signalenlijst (Movisie, 2012) ter ondersteuning.

U bent reeds in gesprek met de (jonge) man of vrouw

Houd contact met de (jonge) man of vrouw. Hierbij zoekt u creatief naar contactmogelijkheden en houdt u de zaak in zo klein mogelijke kring (zodat zo weinig mogelijk mensen op de hoogte zijn). Wees voorzichtig met gebruik van de mobiele telefoon, laat het (potentiële) slachtoffer de sporen op haar/zijn telefoon altijd onmiddellijk wissen.

Bij acute bedreiging van de veiligheid: neem direct contact op met de politie

Bij acute bedreiging van de veiligheid worden de stappen versneld, zo mogelijk binnen een uur. Denk hierbij aan (vermoedens van) een gedwongen huwelijk, achterlating, eermoord die op (zeer) korte termijn dreigen plaats te vinden. Niet ingrijpen kan leiden tot moeilijk of niet omkeerbare situaties. U neemt direct contact op met een aandachtsfunctionaris eerge relateerd geweld bij de politie of een andere in uw eigen meldcode vermelde deskundige. Vanaf 2015 komt er een "Kennisknooppunt Huwelijksdwang" bij een van de AMHK's.

Stap 2 – Collegiale consultatie en/of advies van het AMHK*

Vermoedt u eengerelateerd geweld of meent u dat daar eventueel sprake van zou kunnen zijn, dan raadpleegt u een op het gebied van eengerelateerd geweld deskundige collega en zo nodig het AMHK voor advies. Heeft u geen ter zake deskundige collega, dan neemt u altijd contact op met het AMHK voor advies. Dit kan anoniem en zonder vermelding van naam van (potentieel) slachtoffer.

Met deze deskundige bespreekt u de signalen en de vervolgstappen. Bespreek in het adviesgesprek in ieder geval ook de vraag of het, gelet op de veiligheid van het (potentiële) slachtoffer wel of niet mogelijk is om uw vermoedens met hem of haar te bespreken en als dit mogelijk is, bespreek dan ook de wijze waarop u dit kunt doen. Bespreek tevens of en wanneer, gelet op de veiligheid, eventuele contacten met de ouders van minderjarige (potentiële) slachtoffers mogelijk zijn.

Stap 3 – Gesprek met het (potentiële) slachtoffer

Beoordeel of het, gelet op de veiligheid van het (potentiële) slachtoffer, mogelijk is om in gesprek te gaan over de signalen. Doe dit nooit zonder dat u hierover een deskundige hebt geraadpleegd.

Zoek zo mogelijk creatief naar mogelijkheden om in gesprek te gaan met de (jonge) man of vrouw. Wees voorzichtig met gebruik van de mobiele telefoon, laat het (potentiële) slachtoffer de sporen op haar/zijn telefoon altijd onmiddellijk wissen.

Adviezen voor gespreksvoering:

Your Right 2Choose! Vrije partnerkeuze en huwelijksdwang bespreken. Handleiding voor scholen (Movisie, 2010).

Handreiking Aanpak eengerelateerd geweld in het onderwijs (Movisie, 2009).

(Geen) gesprek met de ouder(s)

Bij (vermoedens van) eengerelateerd geweld raden wij aan om, gelet op de veiligheid van het (potentiële) slachtoffer het gesprek met de ouder(s), indien uw cliënt minderjarig is, pas in stap 5 te voeren, wanneer de situatie en risico's van een dergelijk gesprek zijn geïnventariseerd en getaxeerd. Dan wordt ook duidelijk wie het beste eventueel met ouders in gesprek kan gaan. Voer in ieder geval nooit het gesprek zonder voorafgaand overleg met een deskundige.

Geen gesprek met het (potentiële) slachtoffer

Er kan worden afgezien van een gesprek met de (jonge) man of vrouw in verband met zijn/haar veiligheid, maar ook als er goede redenen zijn om aan te nemen dat hij/zij daardoor het vertrouwen kwijt raakt in de beroepskracht en de contacten met de beroepskracht zal verbreken, wat tot gevolg heeft dat hij/zij uit het zicht raakt.

Stap 4 – Het wegen van het geweld

Raadpleeg een deskundige voor het wegen van de aard, omvang en dreiging van het geweld, want er is specifieke deskundigheid op dit gebied nodig om de ernst en urgentie van de situatie goed in te kunnen schatten. Experts gebruiken een speciaal risicotaxatie-instrument dat in afstemming met u en de (jonge) vrouw of man kan worden ingevuld.

De experts van het AMHK en de politie kunnen voor de taxatie gebruik maken van het Landelijk Expertise Centrum Eer Gerelateerd Geweld (LEC EGG).

* Vanaf 2015 gaan het Steunpunt Huiselijk Geweld (SHG) en Advies en Meldpunt Kindermishandeling (AMK) op in een meldpunt voor huiselijk geweld én kindermishandeling: het AMHK. Vooruitlopend hierop spreken wij in dit factsheet van AMHK.

Stap 5 – Beslissen: hulp organiseren of melden

Laat u bij uw beslissing over de vraag of u zelf voldoende hulp kunt bieden of organiseren, of dat een melding noodzakelijk is, leiden door de taxatie die een deskundige bij stap 4 heeft gedaan.

Vaak is de situatie complex en vraagt specifieke expertise. Experts van de politie of het AMHK kunnen u adviseren over het organiseren van hulp of bemiddeling tussen het (potentiële) slachtoffer en zijn/haar familie, en/of kunnen hierin zelf een rol vervullen. Wanneer de familie-eer een rol speelt bij (dreigend) geweld is een multidisciplinair en intersectoraal overleg nodig. Waar nodig betreft de expert het LEC EGG.

Indien u tot het oordeel komt dat u niet zelf de hulp kunt organiseren, dan doet u een melding bij het AMHK of bij de contactfunctionaris eengerelateerd geweld bij de politie, zodat deze instanties acties in gang kunnen zetten om het (potentiële) slachtoffer voldoende te beschermen en (escalatie van) geweld te voorkomen. De experts kunnen u ook adviseren over het doen van een melding.

Contact met de cliënt en/of zijn ouder(s) over de melding en de inspanning om toestemming voor de melding te krijgen.

Het is belangrijk om het (potentiële) slachtoffer te betrekken bij, of minimaal te informeren over de keuze voor de verdere stappen.

Indien er concrete aanwijzingen zijn dat door het voeren van het gesprek over de melding de veiligheid van één van de betrokkenen in het geding zou kunnen komen, kan hiervan worden afgezien. Eveneens als er goede redenen zijn om aan te nemen dat het (potentiële) slachtoffer de contacten met de beroepskracht zal verbreken waardoor hij of zij uit het zicht raakt.

Opmerking: Soms vormen ouders niet het directe gevaar, maar is er sprake van familie- of gemeenschapsdruk. In die gevallen is het zaak om de ouders te ondersteunen en hulp te bieden als tegenwicht tegen de sociale druk.

Wat moet een professional weten en kunnen om volgens deze stappen te kunnen handelen?

De volgende alinea's bieden informatie over eergerelateerd geweld, de risicofactoren en het onderscheid met huiselijk geweld, daarnaast enkele vuistregels voor het bespreekbaar maken van vermoedens en voor de omgang met de (potentiële) plegers. Er wordt een beknopt overzicht gegeven van websites, tools en signalenlijsten en van de aanpak in Nederland. Tot slot enkele aanwijzingen voor de dossiervorming.

2.1. Wat is eergerelateerd geweld?

Het begrip 'eengerelateerd geweld' is de overkoepelende term voor alle vormen van dwang en psychisch en fysiek geweld om te voorkomen dat een lid van de familie een 'misstap' zet die de familie-eer in de gemeenschap kan schaden, en alle geweld tegen de (vermeende) 'eerschender' om de geschonden eer te herstellen. Bij 'eer' kan het gaan om *persoonlijke eer* (iemand houdt zich aan de basisvoorwaarden van de sociale groep), of om *maatschappelijke eer* (men is gelijkwaardig en kan elkaar vertrouwen, waardoor men respect, steun en bescherming krijgt). Daarnaast telt in veel bevolkingsgroepen met een groepscultuur ook de familie-eer, die vooral is gekoppeld aan de seksuele eer van met name vrouwen en meisjes. Mannen en jongens hebben de taak deze eer te beschermen, zo nodig te herstellen, desnoods met geweld. Dit zogenaamde eengerelateerd geweld komt vooral voor in culturen rond de Middellandse Zee (Spanje en Italië kenden ook eermoord), het Midden-Oosten, Zuid- en Centraal-Azië. Ook onder Roma en Hindoestaanse gemeenschappen komt eergeweld voor. Onder orthodox-christelijke en joodse gemeenschappen zien we vergelijkbare mechanismen rond kuisheid, aanzien, groepsdruk en sociale uitsluiting.

Om de eer te beschermen of te herstellen zijn er verschillende manieren, die niet zelden gepaard gaan met onderdrukking en geweld. Een aantal vormen van dit "eengerelateerd geweld":

- * (Sociale) controle, psychische en fysieke mishandeling
- * Eermoord
- * Trotsmoord
- * (Gedwongen) zelfmoord
- * (Vormen van) huwelijksdwang
 - [Factsheet huwelijksdwang \(Movisie, 2009\)](#)
 - [E-module Huwelijksdwang](#)
 - [Speciale editie online tijdschrift TKM huwelijksdwang](#)
- * (Vormen van) achterlating
- * (Vormen van) huwelijksgevangenschap
- * Verstoting
- * Seksueel misbruik
- * Vrouwelijke genitale verminking
 - [Factsheet Vrouwelijke Genitale Verminking \(Pharos\)](#)
- * Genezingsrituelen en bezweringen

→ Lees voor meer informatie over eengerelateerd geweld het [factsheet Eengerelateerd geweld](#) (Bakker & Felten, 2011).

Meer informatie

- In eerculturen zijn er duidelijk omschreven rollen voor mannen en vrouwen. Seksuele diversiteit wordt ontkend of met geweld bestreden. Lees voor meer informatie over seksuele diversiteit en eerge relateerd geweld het factsheet [Eerge relateerd geweld en seksuele diversiteit](#) (Felten & Bakker, 2011).
- Lees meer over praktijkervaringen in de aanpak van eerge relateerd geweld, gedwongen huwelijken en achterlating (van organisaties in Zweden, Duitsland, Cyprus, Nederland en Turkije): [Toolkit tegen geweld. Aanpak Eerge relateerd Geweld, Huwelijksdwang en Achterlating](#) (Movisie, 2012).

2.2. Risicofactoren*

Er zijn diverse risicofactoren aan te wijzen bij het ontstaan van eerge relateerd geweld. Deze kunnen zowel liggen in de actuele situatie als in de achtergrond van het potentiële slachtoffer of de pleger.

Risicofactoren in de actuele situatie:

De eer van een vrouw of meisje is in gevaar of al geschonden, als:

- * ze voor of buiten haar huwelijk seks heeft gehad;
- * ze ongehuwd zwanger is;
- * ze een gearrangeerd huwelijk weigert;
- * ze een lesbische relatie en/of identiteit heeft.

Deze feiten vormen een nog hoger risico als de 'misstap' bekend is in de gemeenschap en er over haar geroddeld wordt.

Enkele andere risicofactoren:

- * Ze heeft met een hulpverlener of met de politie over de problemen gesproken.
- * Ze is van huis weggevlucht.

Indicatoren die op extra risico kunnen wijzen:

- * Er vond eerder huiselijk geweld plaats in de familie.
- * Vader of partner zijn getraumatiseerd vanwege geweldservaringen in het land van herkomst, bijvoorbeeld door oorlog, martelingen, vermoorde familieleden en vrienden.
- * In de familie vond eerder eerge geweld plaats, of een vrouw is plots 'verdwenen'.
- * De vader/man in Nederland heeft een lagere status dan in het thuisland na de emigratie of vlucht, hij is werkloos of heeft een functie met lage status.
- * Er zijn wapens in de familie.
- * De familie/het gezin leeft geïsoleerd van de Nederlandse samenleving, is niet goed geïntegreerd via werk en/of opleiding.
- * Mannen hebben geen of laaggeschoold werk.
- * Mensen uit dezelfde landstreek in het thuisland leven dicht bij elkaar in een hechte gemeenschap. De onderlinge sociale en economische saamhorigheid en afhankelijkheid is groot.
- * Er is sprake van een gearrangeerd huwelijk vanwege familiebezit, geld of een verblijfsvergunning, met een partner uit het herkomstland.

* Factsheet Eerge relateerd geweld (Bakker & Felten, 2011).

Risicofactoren vanuit de achtergrond van het potentiële slachtoffer of de pleger:

Eercultuur:

- * De ouders (of een van de ouders) zijn afkomstig uit een land/regio met een cultuur waarin familie-eer van groot belang is.
- * Het individu is ondergeschikt aan de familie en de gemeenschap.
- * Grote onderlinge afhankelijkheid in sociaal en financieel opzicht in de familie en gemeenschap: men behoort elkaar te helpen.
- * De omgangsvormen zijn gebaseerd op onderling respect en eer.
- * De gemeenschap heeft strenge ongeschreven regels over hoe mannen en vrouwen met elkaar dienen om te gaan. Er is veel sociale controle en roddel.

Genderspect:

- * De vrouw heeft een ondergeschikte positie ten opzichte van de man.
- * Mannen hebben meer macht dan vrouwen in de gemeenschap, maar in de familie spelen vrouwen een belangrijke rol.
- * Vrouwen en meisjes moeten zich aan sterkere gedragsregels houden dan jongens en mannen waar het gaat om kuisheid en seksuele eer.
- * Er is sprake van een gearrangeerd, wellicht gedwongen huwelijk.
- * Het meisje of de vrouw emancipeert en ontwikkelt zich; de mannen van de familie kunnen niet mee in haar tempo en beschouwen dit als een bedreiging van de familie-eer.

Mannen en jongens als slachtoffer

Ook een man of een jongen kan slachtoffer worden van geweld vanwege de familie-eer, wanneer hij:

- * homoseksueel gedrag vertoont;
- * verliefd wordt op en/of seks heeft met een meisje, terwijl dit van haar familie niet is toegestaan;
- * verliefd wordt op en/of seks heeft met een getrouwde vrouw;
- * weigert om een aan hem opgelegde eermoord op een zus, nicht of ander familielid uit te voeren.

2.3. Onderscheid met huiselijk geweld*

Eergerelateerd geweld lijkt in uitingvormen vaak op andere vormen van 'geweld in afhankelijkheidsrelaties', zoals huiselijk geweld en kindermishandeling. Er is echter een aantal verschillen in motieven, oorzaken, verschijningsvormen en in de plegers. Ook kunnen de gevolgen voor slachtoffers anders zijn dan na huiselijk geweld.

Motieven:

- * Bij eergerelateerd geweld ligt het motief in het beschermen of in het herstellen van de familie-eer.
- * In eerculturen is schaamte vanwege gezichts- of eerverlies een geoorloofd motief voor geweld. De (schoon) familie van het slachtoffer stemt veelal in met gewelddadige maatregelen of werkt er actief aan mee. (Extreem) huiselijk geweld daarentegen keurt men vaak af.

* Factsheet Eergerelateerd geweld (Bakker & Felten, 2011).

Oorzaken:

- * De oorzaken van geweld liggen niet zozeer in de persoonlijke geschiedenis of het karakter van de pleger. De strenge groepsnormen over wat geoorloofd seksueel gedrag is, voor met name vrouwen en meisjes, liggen hieraan ten grondslag.

Verschijningsvorm:

- * Fysiek eergeweld gebeurt meestal weloverwogen en gepland, vaak na overleg in de familie. Bij huiselijk geweld is er vaak een spanningsopbouw tussen slachtoffer en pleger, waarbij emoties hoog oplaaieren en er (deels uit onmacht) wordt geslagen.
- * Er is bij eergeweld als zodanig geen sprake van een 'spiraal van geweld', het kan een eenmalige geweldsexplosie zijn. Een vrouw kan ineens worden vermoord, terwijl zij daarvoor niet werd mishandeld.
- * Het herstel van de eer moet in de gemeenschap bekend worden. Vaak vindt een eermoord juist in het openbaar plaats. Huiselijk geweld speelt zich af in het verborgene, achter de voordeur.

Plegers/daders:

- * Het gaat om de eer van een hele familie, niet om de persoonlijke trots van één man, zoals vaak bij partnergeweld. De plegers van fysiek eergeweld/moord zijn vrijwel altijd mannen.
- * Een pleger van eermoord wordt vaak aangewezen door de familie. Dit is bij voorkeur iemand die niet een gezin hoeft te onderhouden, of iemand met een lage maatschappelijke status. Regelmatig werd een minderjarige gekozen, ook met het oog op de lagere gevangenisstraf.
- * Plegers van eergeweld hebben vanuit hun traditie de mannelijke 'plicht' om de eer te beschermen of te herstellen, desnoods met geweld.
- * Wanneer de aangewezen persoon weigert om een eermoord te plegen op zijn zus of tante, dan kan de familie hem dwingen, hem bedreigen of zelfs vermoorden.
- * Er zijn vaak medeplegers of medeplichtigen in de familie. Als de politie een potentiële pleger oppakt, is het gevaar nog niet geweken. Een broer of oom kan zijn taak afmaken.

Gevolgen voor het slachtoffer:

- * De zoektocht naar een gevlucht familielid vindt plaats door de hele familie, niet slechts door één (ex-)partner of vader.
- * Met het arresteren van een potentiële pleger is het gevaar nog niet geweken, want een ander familielid kan de taak overnemen.
- * Een slachtoffer vindt nergens een veilig heenkomen in het eigen netwerk, de familie zit in het complot. De enkeling die het slachtoffer misschien steunt, durft dit niet openlijk te doen, uit angst voor de consequenties.
- * Bemiddeling kan een strategie zijn om (escalatie van) geweld te voorkomen en een vreedzame oplossing voor de eerschending te vinden.
- * Na een scheiding blijft de dreiging van eergeweld voor een vrouw, want de familie of de ex-schoonfamilie blijft verantwoordelijk voor haar zedelijke eer. Zij kunnen plots een aanleiding zien voor een eerschending, bijvoorbeeld als de vrouw een nieuwe vriend krijgt.

Meer informatie

- Lees het artikel van Janssen (2010) Overeenkomsten en verschillen tussen huiselijk geweld en eergerelateerd geweld voor meer informatie.

2.4. Vuistregels voor het bespreekbaar maken van vermoedens met (potentiële) slachtoffer

Hoe gaat u met een (jonge) vrouw of man in gesprek bij (vermoedens) van eengerelateerd geweld?

Hier is een aantal uitgangspunten van belang die als vuistregels kunnen gelden. Onderstaande vuistregels zijn grotendeels gebaseerd op het document van Fier Fryslân en The Next Page.

1. Ga niet vanzelfsprekend in gesprek met ouders/familie van een (jonge) man of vrouw. Spreek hem/haar daarom alleen – het kan de enige kans zijn.
2. Wanneer er vermoeden is van huwelijksdwang, achterlating, eengerelateerd geweld weet de (jonge) man of vrouw zelf vaak goed wat er aan de hand is, tenzij hij/zij zo in de war is dat dit niet meer lukt.
3. Houd de zaak zo klein mogelijk, het is belangrijk dat zo weinig mogelijk mensen op de hoogte zijn.
4. Raadpleeg altijd een deskundige: een ter zake deskundige collega en anders het AMHK.
5. Blijf waar mogelijk met de (jonge) man of vrouw in contact en/of laat niet los voordat dit echt kan.
6. Zorg dat uw organisatie over de juiste expertise en/of juiste contacten met experts beschikt.
7. Informeer de (jonge) man of vrouw over alle stappen die u neemt, wat er vervolgens gebeurt en wie hiervan op de hoogte worden gesteld.
8. In gesprek met de (jonge) man of vrouw: respecteer de positie van ouder(s)/familie, de familie hiërarchie en zijn/haar loyaliteit naar hen.
9. Om tot een aanpak van eengerelateerd geweld te kunnen komen, is het van belang dat zaken waarin een mogelijkerwijs een rol speelt op tijd worden herkend. Daarbij spelen naast de politie ook andere partners in de veiligheidszorg een belangrijke rol.
10. Voor een adequate signalering en gespreksvoering zorgen professionals ervoor dat zij voldoende interculturele competenties en kennis hebben.

2.5. Handreikingen

Hieronder volgt een aantal documenten die verder ingaan op het bespreekbaar maken van (vermoedens van) eengerelateerd geweld bij de verschillende betrokkenen.

Gesprek met (potentiële) slachtoffer

- * Lees dit document over [Communicatie en houding](#) bij praten over (vermoedens van) eengerelateerd geweld (Fier Fryslân, The Next Page) & [In ontmoeting](#) (deel 2) (De Groot, Simsek, Fier Fryslân, The Next Page).
- * In het laatste deel van de [Rotterdamse aanpak eengerelateerd geweld](#) staan tips en vragen bij het bespreekbaar maken van (vermoedens van) eengerelateerd geweld (GGD Rotterdam-Rijnmond, 2009).
- * Het onderwijs vervult een belangrijke rol bij het vroegtijdig signaleren van huwelijksdwang en eengerelateerd geweld. In de volgende documenten leest u hoe dit kunt bespreken en wat u kunt doen als een leerling of student slachtoffer is – of dreigt te worden – van huwelijksdwang: [Huwelijksdwang bespreken in het onderwijs](#) (Çinibulak, Meintser, Snelders, 2010), of van eengerelateerd geweld: [Handreiking Aanpak eengerelateerd geweld in het onderwijs](#) (Bakker, 2009).

(Geen) omgang met (potentiële) plegers

Bij (een vermoeden van) eengerelateerd geweld vindt een gesprek met de ouders van minderjarige slachtoffers pas plaats nadat de situatie en risico's door een expert zijn geïnventariseerd of getaxeerd (in stap 2 en 4). Datzelfde geldt voor contact met partners of familie.

Wanneer er bij Stap 3 of 5 een gesprek wordt aangegaan met ouders geeft [dit document](#) (Fier Fryslân, The Next Page) uitgangspunten en voorwaarden voor bemiddeling. Samengevat:

- * Geen standaard aanpak
- * Risicotaxatie en -analyse
- * Respect voor de hiërarchie in de familie
- * Recht doen aan ouders
- * Erkenning voor oplossingen ouders
- * Ieders perspectief is belangrijk, vanuit erkenning ontstaat dialoog

→ Lees [dit document](#) voor meer informatie over handelen dat risico's op toenemen dwang en/of eengerelateerd geweld veroorzaakt én oplossingen (Fier Fryslân, The Next Page).

2.6. Websites, tools en signalenlijsten

Onderstaand treft u een overzicht van websites met belangrijke informatie (voor professionals én jongeren), tools voor professionals en signalenlijsten.

Signalenlijst

[Signalenlijst vroegsignalering geweld in afhankelijkheidsrelaties](#)

Eengerelateerd geweld

Informatie algemeen:

- * [Handreiking eengerelateerd geweld](#)
- * [Wat is eer](#)
- * [Aan de goede kant van eer & eervol](#)

Huwelijksdwang

- * [Tools voor professionals](#)
- * Voor jongeren en professionals: [Your right 2 choose!](#)

Achterlating

- * [Noodplan achterlating](#)
- * Informatie over achterlating: [Stichting Steun Remigranten](#)

Huwelijkse gevangenschap

- * Informatie over huwelijkse gevangenschap: [Femmes for freedom](#).

Experts

Voor een overzicht van experts op het gebied van eengerelateerd geweld, zie [dit document](#) (Fier Fryslân, The Next Page).

2.7. Aanpak in Nederland

Wetgeving in Nederland

Eengerelateerd Geweld staat als zodanig niet in de strafwet, maar vele vormen hiervan zijn, net als bij huiselijk geweld, strafbaar, zoals mishandeling, opsluiting en moord. De politie en het OM beschikken sinds 2010 over een Aanwijzing Eengerelateerd geweld voor de opsporing en vervolging.

Iemand dwingen om te trouwen tegen haar/zijn wil is strafbaar. Sinds 2013 gelden strengere regels. Daders kunnen maximaal 2 jaar gevangenisstraf krijgen. De verjaringstermijn van 6 jaar voor huwelijksdwang gepleegd tegen een minderjarige begint pas op het moment dat het slachtoffer 18 jaar is geworden. Het is mogelijk een verdachte van huwelijksdwang in voorlopige hechtenis te nemen om het slachtoffer beter te beschermen. In de praktijk wordt er – uit loyaliteit naar de ouders, niet of nauwelijks aangifte gedaan. Van strafbaarstelling gaat vooral een signaalwerking uit.

Het is eveneens strafbaar om een echtgenoot met geweld of bedreiging te dwingen om af te zien van stappen om het huwelijk te laten ontbinden. Bij huwelijkse gevangenschap gelden dezelfde strafrechtelijke regels als voor huwelijksdwang.

Meisjesbesnijdenis is strafbaar, omdat het een zware vorm van mishandeling is. Er staat een maximale gevangenisstraf op van 12 jaar. Alle vormen van meisjesbesnijdenis zijn in Nederland verboden, dat geldt voor iedereen die in Nederland woont, ook voor mensen zonder verblijfsvergunning. Ouders zijn ook strafbaar als zij iemand anders opdracht geven voor de besnijdenis, ook al is dat in het buitenland. In de praktijk komen nauwelijks zaken bij het openbaar ministerie terecht.

Preventie

Er wordt in Nederland veel ingezet op preventie en voorlichting binnen de gemeenschappen waar eengerelateerd geweld aan de orde is. Veel migranten- en vluchtelingenorganisaties hebben hiertoe initiatieven genomen, vaak ondersteund door de overheid en welzijnsorganisaties. Er is inmiddels een grote groep voorlichters, die in eigen taal in de diverse culturele gemeenschappen de discussie over eengerelateerd geweld aanzwengelen. Ook is geïnvesteerd in voorlichting op scholen en in het vergroten van de kennis en signaalgevoeligheid van professionals in het onderwijs en welzijnswerk.

Opvang en begeleiding slachtoffers

AMHK's hebben kennis en ervaring op het terrein van eengerelateerd geweld. Als meer begeleiding nodig is, verwijzen zij naar andere, gespecialiseerde opvang- en hulpinstellingen. Binnen de Vrouwenopvang zijn twee voorzieningen expliciet voor jonge slachtoffers, namelijk Kompaan & De Bocht en Fier Fryslân. In de vier grote steden is opvang voor mannelijke slachtoffers mogelijk.

2.8. Informatie over dossiervorming

Het is zaak dat de professional alle vastgestelde signalen, alle gezette stappen, alle ingewonnen adviezen en uitgevoerde risicotaxaties vastlegt in het cliënt- of leerlingdossier. Dit moet zorgvuldig en volledig gebeuren, zodat een collega de zaak kan overnemen bij uitval. Ook besluiten om het (potentiële) slachtoffer of familieleden niet te informeren of geen overleg met hen te voeren moeten zorgvuldig worden vastgelegd. Een eventueel veiligheidsplan wordt ook in het dossier opgenomen.

De informatie moet zorgvuldig worden bewaard, slechts toegankelijk voor alleen direct betrokken medewerkers en leidinggevende.

Voorin het dossier moet duidelijk gemaakt worden dat het om mogelijk eengerelateerd geweld gaat, zodat, als er om inzage wordt gevraagd door familieleden, iedereen binnen de instelling meteen gewaarschuwd is dat aan inzage grote risico's verbonden kunnen zijn.

Bijlage 1

Handelen bij (vermoedens van) meisjesbesnijdenis

In deze bijlage beschrijven wij apart de stappen volgens de meldcode die bij meisjesbesnijdenis, of vrouwelijke genitale verminking (vgv), moeten worden gezet. De invulling van de stappen wijkt namelijk enigszins af van de stappen bij de andere vormen van eengerelateerd geweld. De verschillen liggen in de aard van het geweld, de soms de (zeer) jonge leeftijd van het (potentiële) slachtoffer, de strafbaarheid van een uitgevoerde vgv en de andere experts die geraadpleegd moeten worden.

Een dreigende en reeds uitgevoerde vgv

Bij vrouwelijke genitale verminking is onderscheid te maken tussen een vermoeden van een dreigende besnijdenis en een mogelijk reeds uitgevoerde besnijdenis. Bij vermoeden van een dreigende besnijdenis is er onderscheid tussen een acute en een niet acute dreiging. Men kan altijd contact opnemen met de aandachtsfunctionaris VGV bij de JGZ of het AMHK. Alle gemelde redelijke vermoedens leiden tot het in ontvangst nemen van de melding door het AMHK. Het AMHK kan via de Raad voor de Kinderbescherming maatregelen treffen als een onder toezicht stelling (OTS).

Wanneer men vermoedt dat besnijdenis al heeft plaatsgevonden, is er sprake van een strafbaar feit en dient men altijd bij het AMHK een melding te doen. Het AMHK maakt zo nodig de afweging aangifte bij de politie te doen. Dit hangt af van wanneer en waar de vgv heeft plaatsgevonden.

Instanties als het AMHK en de politie werken bij (vermoedens van) vrouwelijke genitale verminking bij minderjarigen volgens het Handelingsprotocol Vrouwelijke Genitale Verminking bij minderjarigen (Pharos, 2013).

Voor de medische sector is een eigen protocol ontwikkeld: Modelprotocol medische zorg voor vrouwen en meisjes met vrouwelijke genitale verminking (VGV) (2012).

De stappen

De stappen van de Meldcode zien er bij (vermoedens van) meisjesbesnijdenis als volgt uit:

Stap 1 - In kaart brengen van signalen

Breng signalen zo feitelijk mogelijk in kaart. Voor signalen van meisjesbesnijdenis of vrouwelijke genitale verminking (vgv) is er een onderscheid te maken in vermoedens van een dreigende en een uitgevoerde meisjesbesnijdenis.

Raadpleeg ter ondersteuning:

Signaalwijzer meisjesbesnijdenis – folder leerkrachten
Signaleren van mogelijk uitgevoerde en dreigende vgv, GGD

Bij acute bedreiging van de veiligheid: neem direct contact op met de aandachtsfunctionaris VGV bij het AMHK (zie stap 5)

Stap 2 - Collegiale consultatie of zo nodig raadplegen van het AMHK of JGZ

Bij (vermoedens van) een dreigende of uitgevoerde meisjesbesnijdenis raadpleegt u altijd de aandachtsfunctionaris VGV van de JGZ of van het AMHK. Dit advies kan anoniem, dat wil zeggen dat de gegevens van het gezin niet worden gedeeld.

Met de aandachtsfunctionaris bespreekt u de signalen en de strategie voor het eventuele gesprek met het (potentiële) slachtoffer en het eventuele gesprek met de ouders.

Stap 2 - Consultatie JGZ of AMHK

Bij (vermoedens van) een dreigende of uitgevoerde meisjesbesnijdenis raadpleegt u altijd de aandachtsfunctionaris VGV van de JGZ of van het AMHK.

Met de aandachtsfunctionaris bespreekt u de signalen en de strategie voor het eventuele gesprek met het (potentiële) slachtoffer en het eventuele gesprek met de ouders.

Stap 3 - Gesprek met de cliënt

Bij meisjesbesnijdenis kunnen signaleerders in principe het gesprek met de ouders aangaan en de signalen en hun zorgen bespreken.

Dreigende besnijdenis

Als er directe of indirecte signalen zijn dat een meisje mogelijk besneden zal worden, dan bespreekt u uw zorg dat het meisje besneden zal worden met de ouders.

Mogelijk uitgevoerde besnijdenis

Als het gaat om vage signalen die niet direct aan vgv te koppelen zijn (bijvoorbeeld buikpijn, lusteloosheid, teruggetrokken) dan kunt u deze signalen bespreken met de ouders. U hoeft dan niet te benoemen dat vgv een van de mogelijke oorzaken kan zijn.

Als er signalen zijn die wel direct aan vgv te koppelen zijn (bijvoorbeeld het meisje heeft erover verteld), dan bespreekt u dit met de ouders en vertelt hen dat u een melding doet bij het AMHK.

Stap 4 - Wegen van het geweld

De aandachtsfunctionaris VGV bij de JGZ of het AMHK kan een risicotaxatie voor vgv maken.

Stap 5 - Beslissen: hulp organiseren of melden

Wanneer in het eerste contact het AMHK een redelijk vermoeden van een reëel risico op vgv of van een uitgevoerde vgv krijgt, leidt dat in alle gevallen tot het in ontvangst nemen van de melding door het AMHK. Dit leidt tot de start van een AMHK-onderzoek of tot een directe doorgeleiding naar de Raad voor de Kinderbescherming. En eventueel tot aangifte bij de politie. Dit proces verloopt volgens het Handlingsprotocol VGV bij minderjarigen.

In andere gevallen wordt in overleg met de JGZ/AMHK beslist of er een eventueel hulptraject wordt ingezet en zo ja, door wie en hoe.

Opmerking:

Bij vgv vormen ouders niet altijd zelf het gevaar, maar kan er sprake zijn van familie- of gemeenschapsdruk. In die gevallen is het zaak om de ouders te ondersteunen. Bij meisjesbesnijdenis ontvangen ouders van de JGZ bijvoorbeeld de Verklaring tegen meisjesbesnijdenis, zodat zij sterker staan ten opzichte van de familie/gemeenschap. Ouders kunnen zelf ook een verklaring tekenen als ze tegen vgv zijn, deze meenemen op vakantie naar het herkomstland en meewerken aan een controle of vervolgonderzoek als ze weer terug zijn in Nederland.

Zie voor informatie over VGV:

Pharos (het kenniscentrum op het gebied van VGV) of www.vgv.ggd.nl.

Vrouwelijke Genitale Verminking (VGV)

Vrouwelijke Genitale Verminking of meisjesbesnijdenis wordt in Nederland als een vorm van kindermishandeling beschouwd. Het is tevens een vorm van eengerelateerd geweld, want een van de redenen voor besnijdenis is namelijk verbonden met de collectieve seksuele moraal: meisjes en vrouwen moeten kuis zijn en geen seksuele verlangens hebben of uiten, (behalve binnen het huwelijk). Ouders laten hun dochter besnijden omdat het meisje anders geen enkele kans heeft ooit een man te krijgen. Dus om haar toekomst veilig te stellen.

Andere redenen voor het besnijden of bewerken van de uitwendige genitalia van meisjes zijn verbonden met collectieve opvattingen over reinheid, schoonheid, en vrouwelijkheid. De sociale norm bepaalt het gedrag, als alle anderen hun dochters laten besnijden is iedereen gedwongen mee te doen. Veel meisjes en vrouwen zien de ingreep als iets vanzelfsprekends: het hoort erbij, iedereen is immers besneden. De meisjes kunnen trots ervaren als het is gebeurd.

Ouders denken – aangespoord door de familie en gemeenschap, met de besnijdenis iets goeds te doen voor hun dochter. Iets goeds willen doen voor hun kind kan ook het motief zijn bij huwelijksdwang of achterlating, maar vaker is de reden het voorkomen of herstellen van een eerschending. Een belangrijk onderscheid tussen VGV en ander eengerelateerd geweld is de vaak veel jongere leeftijd van het slachtoffer.

Sinds 1 juli 2013 is de wet Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling van kracht. Vormen van eengerelateerd geweld vallen onder de meldcode. Professionals uit de sectoren gezondheidszorg, onderwijs, kinderopvang, maatschappelijke ondersteuning, jeugdzorg en justitie hebben de taak om deze vormen van geweld te signaleren en met behulp van het stappenplan een weloverwogen beslissing te nemen hoe te handelen.

Dit factsheet is opgesteld omdat er specifieke aandachtspunten gelden als er sprake is van (een vermoeden van) eengerelateerd geweld. Zo dient men in deze zaken *altijd* een deskundige te raadplegen, omdat het collectieve karakter van deze vorm van geweld specifieke expertise vraagt. En indien er een acuut veiligheidsrisico is, wordt een aantal stappen versneld uitgevoerd. In dit factsheet geven wij professionals uit de sectoren die onder de meldcode vallen handvatten hoe te signaleren en te handelen bij (vermoedens van) eengerelateerd geweld volgens de meldcode.